

Bingöl’de Savaş, İstanbul’da Irkçılık: Kürt Alevi bir Kadının 80’lerden 2000’li Yıllara Gündelik Yaşam Deneyimleri¹

Savaş Süreci ve Göç

1977’de Bingöl’ün Kiğı ilçesinin bir Alevi köyünde doğdum. Altı kardeşiz. Beşinci sınıfa kadar köyde kaldım. 12 yaşına kadar köydeydim. Göç kararı alana kadar güzel bir çocukluk geçirdik. Göç kararı aldıktan sonra tabii sıkıntılar başladı. 80’ler çatışmaların ilk dönemiymiş. Müthiş derecede iliklerime kadar işlemiş bir korku hatırlıyorum. Büyük bir travmaydı bizim için. Çünkü akşam olduğu zaman annemle babam çok korkuyordu. Özellikle köpek havladığı zaman. Sürekli “Şimdi geldiler”, “Şimdi gelecekler” diyorlardı. Sen şey düşünüyorsun “Kim geliyor?”, Sürekli soruyorsun “Kim gelecek?” diye. Annemle babam aralarında gizli gizli konuşuyorlardı. “Anarşistler gelecek” diyorlardı. “Kimin evine bilmem kim gelmiş, bize gelirse ne yapacağız?” Gece olduğu zaman bütün kapıları sıkı sıkı kapatıyorduk. Eskiden kapılar o kadar sıkı kapanmazdı. Ekstra kapıların arkasına demir kilitler yapıldı. Annemle babamın yüzündeki korku ifadelerini çok net hatırlıyorum. Tedirginliklerini, köpek çok havladığı zaman tedirgin şekilde birbirlerine bakışları... Bir de gerillaıyla ilk tanışmamızı, ilk defa bizim eve gelişlerini...

Babam hayatında gerillaıyla o güne kadar hiç karşılaşmamış. Annem hiç karşılaşmamış. Biz çocuk olarak gelen kişilerin kim olduğunu bilmiyoruz. Geç bir vakitti. Kapı yumruklandı. Babam kapıyı açtı; ama annemin, yengemin, babamın rengi kireç gibiydi. İlk kez karşılaşıyorlar, zaten hiçbir

---

1 Bu röportaj 27 Ocak 2013 tarihinde yayın kurulu üyelerimizden Güllistan Yarkın tarafından gerçekleştirilmiş ve yayına hazırlanmıştır. Röportajdaki isimler değiştirilmiştir.

bilgileri yok. Geldiler, oturdular. Annem yemek pişirdi. Çay pişirdi. Onlar sabaha kadar sohbet ettiler. Ben sobanın arkasına sinmiş, onları dinliyorum. Sonra bir tanesi Kürtçe; “Güzel kız, sen yarın okula gittiğin zaman öğretmenine bize akşam silahlı amcalar geldi diye sakın söyleme tamam mı?” dedi. Ben de sinerek “Tamam.” dedim. Ertesi gün evde matem havası vardı. Annem ve babam suskun. Anlam veremiyorlar. Korkuları çok fazla. Askerden korkuları çok fazla. Tabii ertesi gün karakoldan askerler köye geldi. Çocukken çok iyi anlamıyorsun. Ama babamın üzerindeki baskıyı çok iyi hatırlıyorum. Bizim korkularımızı...

Karakoldan ertesi gün asker geliyordu. Onlardan müthiş derecede korkuyorduk. Bize şeker veriyorlardı. Direkt soruyorlardı; “Size dün silahlı amcalar geldi mi?” diyorlardı. Onlardan çok korkuyorduk. Annemle babamın yüz ifadelerini unutmamam. Korkuyu hissediyorsun. Anlam veremiyorsun. Anneler babalar bu konularda çocukların yanında konuşmuyorlar. Ama sadece anarşist lafı. “Anarşist ne?” “Adamı öldürüyor.” “Bak öğretmeni öldürmüşler, bizi de öldürecekler” Bunlar konuşuluyor. Bunları duyuyorsun. Tamam işte bizim evimize de gelecekler bizi de öldürecekler... Bir keresinde de bir arkadaşımda kalmıştım. O zaman altmışa yakın gerilla gelmişti evlerine. Kadın gerilla ilk kez görmüştüm. Evin fertlerinin yüz ifadesini asla unutamam. Korkularını, telaşlarını... Hiç kimseye kötü davranmamışlardı. Yiyecek istemişlerdi. Evin annesi yaşlı biri vardı. Onlara şeker ve çay vermişti. Evin gelininin ağlaması, insanların panik yapması... Çok korkmuştum. Babama söyledim. “Sakın kimseye söyleme, sakın okulda söyleme, asker duyarsa başları belaya girer, tutuklanırlar” demişti. Ne olduğunu anlamıyorduk. Ama hassas bir konu olduğunu anlıyorduk. Niye böyle şeyler olduğunu algılamıyorduk. Büyük şehre geldikten çok sonra kendini buluyorsun. Aile de korkuyor. Sivrilme-yesin diye anlatmıyor.

Okulda da öğretmen “Silahlı amcalar geldi mi?” diye soruyordu. Tembihlendiğimiz için söylemiyorduk. Bütün öğrencilere soruyordu. Öğretmenlerle ilgili en çok hatırladığım mesela Türkçe konuştuğumuz zaman dayak atma, cetvelle ele vurma olayı vardı. Onu çok iyi hatırlıyorum. Canımızı çok acıtacak şekilde sıra dayağından geçiyorduk. Öğretmen “Kürtçe konuşmayacaksınız” diyordu. İlkokul 1 miydi, 2 miydi onu çok iyi hatırlamıyorum ama cetvel sırasından geçtiğimizi çok iyi hatırlıyorum. Çok acımasızca vuruyordu öğretmenler. Şimdi düşündüğüm zaman elimizin ne kadar acıdığını daha iyi anlıyorum. Ne kadar rencide olduğunun sonradan daha iyi farkına varıyorsun. Bir de çocuklar arasında ispiyonlama da vardı. Sonuçta çocuk onlar. Bahçede de dayak olayı vardı. Sınıfta da Kürtçe konuştuğumuzu yakaladığı zaman çok kötü cezalandırıyordu öğretmenler. Bir de öğretmenlerimiz çok sık değişiyordu. Bunun sebebinin de çok sonradan öğrendik. Sivil polisler geliyormuş öğretmen ola-

rak. Bunların çoğunun yanlarında ailesi yoktu, tek geliyorlardı. Onların davranışları daha kötüydü, daha sertti. Şimdiye kadar en uzun kaldığını hatırladığım bir öğretmen vardı, Kayserili bir öğretmen. O çok ılımlıydı. Onun dışındakiler çok milliyetçiydi. Çok sert davranıyorlardı. Ama onlar çok uzun kalmıyordu. Mesela bir şey var hatırladığım o dönemde. Tunceli'de iki öğretmen öldürülmüştü. Biz bahçede oynarken helikopterle öğretmen bahçeden alınıp götürüldü. Sonradan o öğretmenin sivil polis olduğu söylendi. Ardından gelen bütün öğretmenler sivil polismiş. Sivil polis olduğunu babam söylüyordu. Köylüler konuşuyordu. Belki öyleydi, belki de değildi bilmiyorum. Söylenti de olabilir. Yanlarında ailelerinin olmamaları, tek gelmeleri, ya da ne bileyim gizemli bir şekilde birden ortadan kaybolmaları... Mesela ilçeye gidiyorlardı sonra bir daha dönüş olmuyordu. Ya da hemen başkası geliyordu yerlerine. Belki bunlar da şüphelendiriyordu... Beşinci sınıfa kadar, yani 1987'de göç kararı alana kadar bu hep böyleydi.

Bizim yakınımızda bir okul vardı. Askerler her gelişinde bütün döşekleri oraya götürürlerdi. Orayı biraz kışla gibi yapıyorlardı. Orada birkaç gün kalıyorlardı. Karakol dışında kalıyorlardı yani. Köylüler bütün yiyeceğini onlara vermek zorunda kalıyordu. Ekmekmiş çaymış falan. Onlar istemesi de korkularından götürüyorlardı. Askerler babamı alıp götürüyorlardı. Babam saatlerce gelmezdi mesela. Sonradan babamdan duyuyorum. Babamı sürekli gezdiriyorlarmış. “Bize yerlerini göster, sen yerlerini biliyorsun” diyorlarmış. Babamı dağ bayır dolaştırıyorlarmış. Babam bir keresinde vurulma tehlikesi geçirmiş. Az kalsın vuruyorlarmış. Babam geldiğinde perişan bir hâlde gelirdi. Morali bozuk, perişan bir hâlde sürekli Koruculuğa zorlanıyormuş. “Korucu olacaksın, yerlerini sen biliyorsun, mağaralarını sen biliyorsun göstereceksin” diyorlarmış.

Amcamlar Almanya'dan gelmişti. Amcamlar babamın baskı altında olduğunu biliyordu. İlk göç kararını şöyle aldılar: Karakola subay geliyor. Tavla oynamayı seviyormuş. Babam da köyde tavla bilen biri. Babamla tavla oynuyorlar. Babama şey diyor; “Sen çok iyi bir insansın bence buradan göç et. Ben sana şunu söyleyeyim seni ya askere vurdurtacaklar ya da gerillaya vurdurtacaklar”. Bunu babam amcamlara anlatıyor. Amcamlar da Almanya'da oldukları için o süreci çok iyi takip ediyorlar. Sonrasında ne olacağını çok iyi biliyorlar. Göç kararını babam değil amcamlar aldı. Babam da kabul etti. Babam aslında çıkmak istemiyordu. Sonuna kadar direnmek istiyordu.

İlk göç kararı alındığı zaman çocuksun, hiç köy dışına çıkmamışsın. Bu sana oyun gibi geliyor. Göç ettiğimiz gün çok kötüydü. Eşyalar toplandı kamyonu yüklendi. Annem kapıdan ayrılmak istemedi. Herkes kapıyı öpüyordu. Herkes ağlıyordu. Annem, yengem, amcamlar, hepsi kapıyı,

çeşmeyi öpüyorlardı. Odalar, ev bomboştu. Evin kapılarını kapatamıyorlardı. Bir kapıyı kapatıyorlar, diğerini kapatamıyorlar. Son kez bakıyorlar. İşte mesela şeyi çok iyi hatırlıyorum; hani bizde (Alevilerde) ziyaretler olur ya taşlar, ağaçlar öpülür. Herkes evin bir yerini öpüyordu...

90'larda İstanbul ve Irkçılık

Köyden çıktıktan sonra ilçeye Kiğı'ya gittik. Kiğı'da bir gece kaldık. Bir gece orada dinlendik. Amcamlar yardım için geldiler. Sonra İstanbul'a geldik. İstanbul'a geldiğimiz zaman apartmana geldik. Apartmanda sadece biz vardık. Yeni bir apartmandı. Sürekli bir uğultu vardı kulaklarımda. "Bu ses nerden geliyor hani hani?" diyordum. Köyde sessiz bir ortamdı ya ondan oldu. Burada araç gürültülerini zamanla duymuyorsun, alışıyor. Sonrasında dil sorununuz vardı. Bizim taşındığımız mahalledeki ailelerin çoğunluğu Karadenizliydi. Onlar çok düzgün Türkçe konuşuyordu. Bizim Türkçemiz çok bozuktu. Çok az Türkçe biliyorduk ve aramızda Kürtçe konuşuyorduk. Bizim yaşıtımız çocuklar dışlıyordu bizi. İşte "Pis kuyruklu Kürt", "Pis Kürt" bize böyle söylüyorlardı. Sen kendini çok kötü hissediyorsun. Ezik hissediyorsun. Onların oyununa katılmak istiyorsun. Diyelim bir sorun oldu tartıştın, kavga ettin, ondan sonra işte hemen onu kullanıyor çocuklar: "Kuyruklu Kürt", "Pis Kürt". Çünkü aileleri o şekilde söylüyor. Aslında çocuklar, onlar da bilmiyor ne olduğunu. Kendini çok kötü hissediyorsun. Orada şeye tanık oluyorsun. Çocuk aslında ailenin yansıması. Bizimkiler hep kaygılı bir aile. Annemle babamın akşamları sürekli ağladığını hatırlıyorum. Oturup ikisi birlikte ağlıyorlardı. Köyü özlüyorlardı; evlerini özlüyorlardı. "Ne olacak? Biz burada durmayalım dönelim gidelim". Hep böyle diyorlardı.

Okula gitmek istemiyordum. Okula gittiğim zaman okuldaki öğrenci sayısı fazla geldi. Şeyi hatırlıyorum mesela, amcamla ilk okula gittiğimizde duvarın kenarında sinip kalmışım mesela. Cesaret edip adım atamadım. Kaybolacağım diye ya da bir şey olacak diye. O günü hiç unutmuyorum. Müthiş derecede çekingenlik vardı. Her şeyden çekiniyordum. Her şeyden korkuyordum. Utanıyordum. Kendini doğru biçimde ifade edemiyorsun. Konuşulanı da anlamıyorsun zaten. Orta 1'e kayıt oldum. Benim ilkokul temelim hiç yok. Düşünsene doğru düzgün okumayı yazmayı öğrenmeden sana diploma veriliyor. Olağanüstü Hâl'di o zaman. O dönemde niye temelimiz yoktu? Çünkü gelen öğretmenler çok az kalıyorlardı. Mesela eğitim döneminin yarısında öğretmen gidiyordu. Türkçe eğitim verdiği için zaten sen öğretmenin dediğini anlamadığın için dersten bir şey anlamıyorsun zaten. O sorun da var. Buraya geldiğimiz zaman bir kere senin alt yapın hiç yok. Türkçeyi zar zor konuşuyorsun. Bir de burada öğretmenin dediğini hiçbir şekilde anlamıyordum ben. Öğretmen kaldırdığı zaman zaten işte mesela kalk tahtada şunu anlat dediği zaman ben tamamen bitiyordum. Kendini

ifade edemiyorsun ki. Dersi anlamıyorsun neyi anlatacaksın? Kelimenin ne anlama geldiğini anlamıyorsun.

Okul müdürü vardı. Okul müdürü bir gün bana şey dedi. “Sen Kürt müsün?” dedi. Ben de böyle kafamı salladım. “Senin kuyruğun var mı?” dedi. Düşünsene bir okul müdürü sana bunu söylüyor. İşte “Senin kuyruğun var mı? Bütün Kürtlerin kuyruğu var sen de kuyruklulardan mısın?” Ortaokulda oluyor bu. Hiçbir şey diyemedim. Hiçbir şey düşünemedim. Bunun ne anlama geldiğini de bilmiyorsun zaten. Ama sadece şey var, müthiş çok farklı bir duygu. Utanç mı? Aşağılanma duygusu mu? Çok farklı. Onu hissetmek çok farklı. Yani bunu benim ifade etmem o kadar zor ki. Hissettiğim çok şiddetli. Seni çok etkiliyor çok yaralıyor. Ama hani ifade et ne hissediyorsun dediğin zaman anlatamıyorsun. Bir okul müdürü sana sen Kürt müsün, senin kuyruğun da var mı diyor. Ne kadar acı bir şey. Bir eğitimci yani bunu söyleyen.

Bir de Bulgaristan göçmenleri vardı. Bizim geldiğimiz yıl Bulgaristan'dan göçler başlamıştı o zaman. Çok fazla göçmen gelmişti. Kız kardeşimle ben bahçeye girdik. Onlar da oynuyor. “Aa!” dedi Bulgar göçmeni kız, onlar da işte Türkçe'yi çok az biliyor. “Kuyruklu Kürtler geldi. Pis Kürtler geldi” deyip, bahçede bizi dövmeye çalıştı. Bizi kovdular. Düşünsene onlar bile böyle davranıyordu. Tabii onlar kendini burada Türk olarak kanıtlamaya çalıştıkları için. Onlar da seni dışlıyor mesela.

Kürt olduğumuzu komşulardan ve aksanımızdan dolayı anlıyorlar. Çünkü çok yeterli bir Türkçen yok. Konuşurken kendini Türkçe doğru ifade edemiyorsun. Çünkü Kürtçe biliyorsun. Şey de var; o ona söylüyor o ona söylüyor. Bak bu Kürt, bak bu Kürt. Bunlar Kürtler. Buna benzer şeyler konuşuluyor. Mesela Çarşambalı bir arkadaşım vardı. Ben onu çok seviyordum. O da beni çok seviyordu. Çok iyi anlaşıyorduk. Bir gün geldi şey dedi: “Ben artık senle oynamayacağım çünkü annem yasakladı” dedi. “Niye?” dedim. “Çünkü siz hem Kürtsünüz hem de Aleviymişsiniz” dedi. Ben ona da bir anlam veremedim. Acaba ne var ki diyorum kendimce. Kürt ve Alevi olduğum zaman niye benle oynamıyor ki? O zaman da çok üzül müştüm. En iyi anlaştığım arkadaşım, düşünsene. Ailesi yasaklamış diye benle oynamıyor. Ondan sonra kopmadık gene oynuyorduk. Ama şey yapıyordu. Annesi duymasın diye ablası okula geldiği zaman benim yanımdaysa uzaklaşıyordu.

Ortaokulda bir grubum yoktu. Okula gidiyorsun eve geliyorsun. Sosyal hiçbir faaliyet yok. Zaten senin oyuna almadıkları zaman ya da hani diyelim ki kavga ediyorsun tartışıyorsun. Söylüyorlar işte: “Kıro”, “Pis Kürt”, işte “Allahın kırosu, amelesi” ve sen savunmasız kalıyorsun. Zaten söyleyecek bir şey bulamıyorsun ki. Kendini savunamıyorsun. Bu yaşımla o

yaşım aynı değil. Bu yaşta hiç kimse bana öyle bir şey telaffuz edemez. Ettiği zaman da cevabını alıyor zaten. Ama o dönemde savunacak kelime bulamıyorsun.

O insanlara karşı nefretten ziyade bir dönem onlar gibi olmak istedim. Çünkü büyük bir çoğunluk seni dışlıyor ya, hani köydeki gibi. Öğretmen sıra dayığından geçiriyor seni. O bir öğretmen. O seni sıra dayığından geçiriyorsa muhakkak doğrudur. O doğru yapıyordur; sen yanlış yapıyorsun gibi algılıyorsun. İstanbul'da yaşadığın ortamda da onu hissediyorsun. Büyük bir çoğunluk seni Kürt olduğun için dışladığı zaman senin Kürt olman gerçekten kötü bir şey. Senin Kürtçe konuşman kötü bir şey. Bu kez onlar gibi olmak istiyorsun, özeniyorsun onlar gibi olmaya çalışıyorsun. Daha düzgün Türkçe konuşmaya çalışıyorsun. Görsel olarak daha onlar gibi olmak istiyorsun. Onlar gibi giyinmek istiyorsun. Hani onu örtmek, o yönünü kapatmak istiyorsun. Hani düşmanını sevmek gibi. Aslında o kişiden nefret edeceğine tam tersine seviyorsun. Öyle bir psikoloji oluşuyor sende. Kendini o şekilde kabul ettirmeye çalışıyorsun. Onlardan seni kabul etmesini beklemiyorsun aslında, sen kendini zorla kabul ettirmek istiyorsun. Seni olduğun gibi kabul etmeleri değil de, onların istediği gibi kabul ettirmeye çalışıyorsun. Onlar gibi görünerek, onlar gibi giyinerek ya da onlar gibi davranarak. Bir de şey de var. Tam ergenlik dönemimdeyim. Yani ne kadar önemli bir dönem. Daha iyi giyinerek, daha modern giyinerek, kendini zaten onlara kabul ettirmeye çalışıyorsun. Mesela ben annemin köydeki kıyafetlerle okula gelmesini istemiyordum. Arkadaşlarımın onu görmesini istemiyordum ve hep hayalim annemin böyle daha modern olmasıydı. Mesela şeyi çok isterdim. Arkadaşlarımın anneleri gün yaparlardı. Benim annemin de onların ailesinin içinde olmasını çok isterdim. Müthiş bir özlemdi. Keşke benim annem de öyle olsa. İşte annenin giyimini beğenmiyorsun, annenin davranışlarını beğenmiyorsun.

Annemin dışarıda Kürtçe konuşmasını hiç istemiyordum. Komşularla konuşurken babam gelmişse Kürtçe bir şey söylediği zaman çok kızardım. Aslında onlar da korktukları için çok dikkat ediyorlardı. Çok fazla dışarıda konuşmuyorlardı. Dışarıdaki tepkilerden dolayı onlar da buna dikkat ediyorlardı. Ama birlikte bir yere gittiğimiz zaman yolda kendi aralarında konuştukları zaman ben çok rahatsız oluyordum. Utanıyordum. Yine dediğim gibi, o tepkilerden aşağılık kompleksine kapılıyorsun, aslında bunun adı belki o. Keşke Kürt olarak dünyaya gelmeseydim demeye başlıyorsun. Keşke ben Kürt olmasaydım; keşke ben Alevi olmasaydım diyorsun.

Lisede, o üç dört yıl içerisinde okula biraz daha alışıyorsun. Lise ve ortaokulu aynı okulda okudum. O da belki okula da alışma süreci anlamında biraz avantajdı. Çok fazla okul değiştirmiş olsaydım daha zorlanırdım. Li-

sede hem okula alıştım, hem okul ortamına alıştım. Ama ortaokul kâbus gibiydi. Okulu bırakmayı düşündüm ama anneler bıraktırmıyordu. Ama mesela kız kardeşim okulu bıraktı. Ortaokul zaten alışma dönemi oldu o üç yıl. Dile alışma, arkadaşlara alışma. Ben öyle diyorum. Derslerle hiç bir ilgim yoktu. Karnem çok kötüydü.

Lisede biraz daha iyiydi. Okula alışmış oluyorsun, çevreye alışmış oluyorsun. Lisede de şey oluyor zaten. Farklı bir özenti. Türk kızları gibi olmak istiyorsun. Türk kızları gibi davranmak istiyorsun. Daha düzgün Türkçe konuşmaya çalışıyorsun. Türkçen biraz daha düzelmiş oluyor, daha düzeltmeye çalışıyorsun. O dönemde o bastırılan duygulardan dolayı ayrı bir havan oluyor. Özentiyle geçiyor. Daha süsleneyim işte güzel görüneyim. Daha farklı görünmeye başlıyorsun... Lise döneminde kendilerine Alevi diyen insanlar vardı. Onlarla ilişkilerimiz daha iyiydi, daha sıcaktı. Böyle arkadaşlar olmaya başladı. Lisede Karadenizlilerle çok şey oluyordu. Mesela onlar pis Kürt, kuyruklu Kürt böyle şeyler söylüyorlardı. Laf atarlardı.

Bunun dışında Alevilikle de ilgili çok şey yaşadım. Tabii hepsi aklıma bir anda gelmiyor. Mesela lise döneminde bir erkek arkadaşım vardı. Sünni ve Türk biriydi. Erzurumluydu. Çok muhafazakâr bir ailenin çocuğuydu. Babası bana bir hediyeye vermişti. Hediyeye paketini onun yanında açamadım. Eve geldiğimde paketi açtığımda içinden küçük bir Kuran ve abdest kitapçığı çıktı. Bunu bulduğumda çok şaşırılmıştım. Arkadaşıma sorduğumda “Siz Aleviler abdest almayı bilmiyorsunuz, bunu öğrenmen gerekiyor. Ondandır dolayı babam sana bu hediyeyi verdi” demişti. Buna da çok şaşırılmıştım. Bir de mesela gene lise dönemimde komşularımız vardı Sivaslı. Hatta o aile çarşafıydı. Verdiğimiz aşureleri ve kurban döneminde verdiğimiz etleri çöpe atıyorlarmış. Bunu en yakın arkadaşımduydum. Onlarla çok samimiydi. Bizle de samimiydi. Sonradan benimle bunu paylaşmıştı. Bizim hakkımızda, işte gusül abdesti diye bir şey var. Diyorlarmış ki “Onlar kesinlikle gusül abdesti almıyorlar”, “Onların bastığı yerde ot yeşermez”, sonra “Pişirdikleri yenilmez”, “Kestikleri yenilmez” gibi bizle ilgili bir sürü söylemleri varmış. Bana söyleyen arkadaş da Alevi değildi ama bizle çok samimiydi. Sonradan artık vicdanen rahatsız mı oldu bilmiyorum, benimle paylaştı bunları. Bir de mesela Samsunlu Çarşambalı arkadaşım şey sormuştu bana. Ben mum söndü olayını hiç bilmiyordum duymamıştım. “Siz mum söndü olayını yapıyor musunuz?” demişti. “Mum söndü ne?” demiştim. “Ya işte siz Aleviler bir odaya toplanıyormuşsunuz. Sonra ışıkları söndürüyormuşsunuz. O anda işte kim kime denk gelirse...” Yani bir anlamda aile içi ensesti kastediyor. Sonra kimle olduğunu şu şekilde anlıyormuşsun; o karanlıkta herkes birbirinden bir parça bez kopartıyormuş. Ertesi gün bezin kime ait olduğu yani kiminle yattığın belli oluyormuş. Bunu duyduktan sonra kriz gibi bir şey

geçirdim. “Kesinlikle böyle bir şey olmayacak. Böyle bir şey yok, yaşanmıyor. Kesinlikle yok. Bırak Aleviliği hiçbir inanca sığmaz” gibi şeyler söylemiştim. O da bana şey demişti “Ama benim arkadaşım bunu yapıyormuş. O da Alevi” demişti. Sonra zaten onunla arkadaşlığımız bitmişti.

Lisede daha rahat Kürt olduğumu söylemeye başladım. O da şöyle oldu. Bizim mahallemizde karşı binada Tuncelili bir aile vardı. Onların beş kızı vardı. Onlarla tanıştık ve sonradan öğrendik ki onların ablası gerilladaydı. Bunların evine sürekli polis baskın yapıyordu. Evin bütün fertleri gözaltına alınıyordu. Onların Sakine diye bir kızları vardı. Onunla çok iyi arkadaş olduk mahallede. Bizim kömürlüklerimiz vardı. Siyasi dergileri getirip orada saklıyorlardı o dönemde. Hatta anneme bile söylemiyordum. Onunla tanışmamın olumlu tarafları şöyle oldu. Kürtlüğün kötü bir şey olmadığını öğrenmeye başladım. Onun bununla ilgili sürekli söylemleri olurdu bahçede oturduğumuz zaman. O da benimle yaşattı. O çok donanımlıydı. Ailesinden dolayı. Babasının siyasi bir geçmişi vardı. İçerde yatmış çıkmıştı. PKK’de bölge sorumluluğu olmuş; ablaları da aynı şekilde. Tabi ondan öğrendiklerim de beni biraz güçlendirdi o konuda. “Sen Kürt müsün?” dediğinde. “Evet. Ben Kürdüm” diyebiliyordum. Yani bunu demeye başladım. Tamam, çekiniyordum ama orta okulla kıyasladığım zaman orada kendimi daha iyi ifade etmeye başlıyordum. Evet ben Kürdüm diyebiliyordum. Sakine’den dolayı. Sakine’yle de tehlikeli bir süreç başladı. O artık beni tamamen o çalışmanın içine sürüklemeye çalışıyordu. Bir gün geldi bilmem ne çalışması yapılacak dedi mesela. Ailemin hiç haberi yoktu. Oraya gideceğiz, gösteri olacak demeye başladı. Bizimkilerden çok korktuğum ve çekindiğim için okuldan kaçıp gidersem annemler duyarsa hani benim için çok kötü olur diye gitmemiştim. Onlar gitmişlerdi. Gözaltına alınmışlardı. Şimdi düşündüğüm zaman iyi ki gitmemişim diyorum. Bana da aynı olurdu. Sakine’yle çok uzun sürmedi arkadaşlığımız ama o kısa dönem içinde Sakine’nin bana o anlamda katkısı da çok fazla oldu. Kürtlüğün kötü bir şey olmadığını anlamaya başladım.

Lisedeyken üniversite sana o kadar şey geliyor ki. Mümkün değil diyor. Bir kere çok güvensizsin o konuda. Bunun için hazırlanman için ortam gerekli. Maddi anlamda ailenin gücü olması gerekiyor. Senin dershaneye gidebilmen için teşvik olması gerekiyor. Aileden de hiçbir teşvik olmadı. Zaten sen kafadan siliyorsun üniversiteyi. Aman tamam işte liseyi bitirdim zar zor. Diplomam var. En kötüsü, hedefsiz yaşıyorsun. Hedef koymayı bilmiyorsun. Oluruna bırakıyorsun.

2000’lerde Çalışma Hayatı ve Irkçılık

Liseden sonra görücü usulüyle evlendim. İlk iş deneyimim bir şirkette muhasebe departmanında başladı. Yaklaşık üç yıla yakın çalıştım. Hami-

lelikten sonra doğum iznine ayrıldım. Çocuğuma bakacak kimse olmadığı için de ayrılmak zorunda kaldım. Bu iş yerinde çalışırken Kürtlüğümü de Aleviliğimi de söylüyordum. Ama bu konuda çok sivrilmemeye dikkat ediyordum. Sivrildiğim zaman insanların tepkisi çok farklı olabilir düşüncesi hep vardı.

2010'dan beri bir döviz bürosunda kasiyer olarak çalışıyorum. Burada insanlar benim Alevi olmamla ilgileniyorlar. Kürt oluşumla da ilgileniyorlar. İşyerinde bunu açık açık soruyorlar. Mesela benim patronum iş görüşmesinde direkt sordu. "Size bir soru soracağım ama sakın yanlış anlamayın" dedi. "Sorabilirsiniz" deyince, "Kürt müsünüz?" diye sordu. "Evet" dedim. "Peki bir soru daha soracağım, Alevi misiniz?" dedi. "Evet, sizin için mahsuru var mı?" dedim. Hayır, kesinlikle yok" dedi. Sonra işe almıştı zaten.

İşyerinde başlarda bana abdest alıp almadığımı çok soruyorlardı. Mesela bir Cumartesi günü sabah kahvaltısı yapacaktık. Herkes evden bir şey getirecekti. Ben de kızartma yaptım. Her şey masaya konuldu. Bir tane yatılı Kuran kursunda büyümüş bir müdürümüz vardı. Sofraya oturmadan önce: "Ya A. bir şey soracağım ama sakın yanlış anlama. Sen abdest alıyor musun?" dedi. "Bunu niye soruyorsunuz şimdi bana? Nereden çıktı şimdi?" dedim. "Ama yanlış anlama demiştin" dedi. Ben de yemekle bağlantıyı direkt kurduğum için, hani yemesi için "Evet alıyorum" dedim. Yani daha henüz kahvaltılıklara dokunulmamıştı. Daha yeni oturulmuştu. Kızartmayı da çok seviyormuş zaten. Bu soruyu sormasının kesinlikle onunla ilgili olduğumu anladığım için öyle söyledim. O kahvaltının bozulmasını istemedim. Herkes çok keyifliydi. Cumartesi hep birlikte kahvaltı yapacaktık. Benim keyfim tabii ki o sorudan sonra çok bozuldu. O kendini çok mutlu hissetti. Zaten kızartmaları yedi. Ama ben kendimi kötü hissettim. İnanılmaz kötü hissettim. O anda enteresan bir şey oldu, kendimi unutup da zencileri düşünmeye başladım. Onların dünyada yaşadıkları zorlukları düşündüm. Renklerinden dolayı...

Abdest olayı bana çok soruldu. Mesela "Gusül abdesti alıyor musunuz?", "Abdest alıyor musunuz?" Mum söndü de çok soruldu ama o genelde lise ve ortaokul dönemimde sorulan bir soruydu. Şimdi kimse "mum söndü"yü sormuyor. Şu an genelde "Aleviler abdest alıyor mu? Abdest alıyor musunuz?" diye soruyorlar. Ben de "Alan da var almayan da var. Bu kişisel bir tercih" diyorum. Bunu dedikten sonra arkasından çok fazla bir soru gelmiyor. Mesela şimdi abdest aldığımı düşündükleri için işyerine bir şey getirdiğimde bir şey sormadan getirdiğimi yiyorlar. Ama işyerinde oruç zamanları biraz zor geçiyor. Özellikle ilk oruç zamanı bir kâbustu. İlk üç gün akşama kadar susuz kaldım. Hiç bir şey yiyemedim. İkinci gün de aynı şeyi yaşadım. Üçüncü gün patronum beni çağırды. Bizim işyeri-

miz parayla ilgili olduğu için kamerayla izleniyoruz sürekli. Patronumuz ofisten izliyor bizi. Orucun ilk üç günü beni izliyor. Üçüncü gün beni çağırdı. “Sen oruçlu musun A.?” dedi. “Oruçlu değilim” dedim. “Üç gündür senin yemeğe indiğini görmüyorum. Masanda su şişesi de görmüyorum” dedi. “Arkadaşlarımın hepsi oruçlu” dedim ben de. “Onların yanında yiyip içmek istemiyorum rahat edemiyorum” dedim. Bizim dışarıda yemek yememiz de yasak zaten. Sadece işyerinde yemek yiyoruz. O da bana “Bunları dışarıdan halledebilirsin” dedi. Ama üç gün bekledi bunu. Üç gün şunu bekledi aslında; üç gün boyunca arkadaşlarımın yanında yiyip içmiş olsaydım bence tepkisi çok daha farklı olurdu. Üç gün boyunca benim onların yanında su içmemem... Yemek için zaten kahvaltıyı evde yapıp geliyordum. Markete gidiyorum deyip bir şey atıştırıyordum. Herhalde onun gözünde bir şey kazandırdı. Kendince bir saygı mı duymaya başladı bilmiyorum. “Dışarıdan halledebilirsin” dedi. Ama benim için o bir ay tam bir kâbustu. Ramazan ayı tam bir kâbus. Hâlâ da öyle. Çok rahatsız oluyorum. Rahat hareket edemiyorum. Sürekli işte şey var. Dışarıyı izleyip “Baksana herkes oruçlu... Ama bak şu çay içer... Şu su içer...” gibi söylemleri var. Bunlar beni rahatsız ediyor. İşyerimde benim dışımda herkes oruç tutuyor.

Alevilik dışında PKK olayı da gündeme çok sık geliyor. Bir gün patronumun babası, “Kızım sana bir şey soracağım. Ailenizden PKK’da olan var mı?” dedi. Böyle bunu pat diye soruyorlar. Zıncı diye kalıyorsun. “Neden böyle bir soru sordunuz?” dedim. “Ne bileyim kızım” dedi. “Bingöl’de hep PKK var ya” dedi. “Sadece Bingöl’de yok. PKK, Doğu Anadolu’da ve Güneydoğu Anadolu’da her tarafta var” dedim. “Ama benim ailemde merak ediyorsanız yok” dedim. İçi rahat etsin yok yani. Sicilimiz temiz. Tabi onun duymak istediği o. “Ya kızım nerden bulaştılar işte. Türk Kürt kardeşler nerden çıktı bunlar?” Bir sürü şey söyledi filan. Çok şey söylemek istiyorsun. O kadar çok şey söylemek istiyorsun ki. Orada avazın çıktığı kadar bağırarak istiyorsun. Ama yapamıyorsun işte. Lanet olsun diyorsun. Ben doğduğumdan beri sürekli bunları duymaya başladım diyorsun. Sonuçta bu bir gerçek. Coğrafyalar herkesin kaderini belirliyor. Ben bunu kendi patronuma da söyledim. Yani dedim ki “Ben Bingöl’de doğmamış olsaydım Almanya’da doğmuş olsaydım, Amerika’da doğmuş olsaydım benim hayatım çok daha farklı olmuş olacaktı. Ben Bingöl’de doğmanın Kürt olmanın Alevi olmanın bedelini her yerde ödüyorum” dedim. “Nasıl ödüyorsun? Herkes yasa önünde eşit” dedi. “Yanlışı anlamayın da en basiti ben Kürt olmamış olsaydım siz bana bu soruyu sormuş olmayacaktınız. Buna benzer sorular sormayacaktınız. Ben bunu hissetmeyecektim” dedim. Niye Egeli birine sen Uludere hakkında ne düşünüyorsun diye sormuyorsun da bana soruyorsun? “Ya haklısın ben seni incitmek istemedim” dedi. “İncinmedim” dedim. “Siz de Kürt veya Alevi olabilirdiniz” dedim. “İşte coğrafyalar insanın kaderini belirliyor. Siz Arap kökenlisiniz Türk-

sünüz” dedim. “Ama yarın öbür gün seninle yer değiştirebiliriz” dedi. “Nasıl yani?” dedim. “Sizin aileleriniz işte 10-20 çocuk dünyaya getiriyor siz çoğunlukta olacaksınız biz azınlıkta olacağız” “Ben kişisel olarak onu da istemem” dedim. “Kimse azınlık olmasın, kimse ezilmesin, siz de o konuma düşmeyin. Öyle bir şey yok, ben şahsen istemem. Çünkü ne kadar kötü bir şey olduğunu biliyorum” dedim. Onlarda öyle bir korku da var. Hızla çoğalıyorlar. Yarın öbür gün biz azınlık olacağız. Onlar çoğunluk olacak. Bir de böyle hesaplamaları var.

Başka bir gün mesela seçim konusunda patronum bana birden bir şey daha sordu. Seçimin olacağı bir gün öncesi genel bir toplantı var. Kasaları kapattık. Akşam mesaisi bitti aşağıda ofiste toplantı var. Sonradan toplantının amacını anladık. “Kime oy veriyorsunuz?” diye sordu. Herkese sordu. Kimi MHP, kimi AKP dedi. Çalışanlar hep MHP ve AKP’ye oy veriyor. Sıra bana geldi ve gülmeye başladı. “Aslında merak ettiğim kişi sensin” dedi. “Oyumu kullanmayacağım” dedim. “Niçin kullanmayacaksın?” dedi. “Oyumu hak edecek hiç kimse bulamıyorum da ondan” dedim. “Ciddi misin?” dedi. “Kullanmazsan vatandaşlık görevini yapmayacaksın” dedi. “Bu da benim tercihim, kullanmama hakkım da var, tercihim kullanacağım” dedim. Kalkıp orada şey diyemezsin. Ben işte bağımsızlara kullanacağım diyemiyorsun. Söyleyecek çok şey var ama maalesef kendini gizlemek zorunda kalıyorsun. Düşüncelerini söyleyemiyorsun. Sonuçta çalışıyorsun orada. Bu onların bakış açısını değiştirir.

Bir gün farklı bir şey oldu onların yanında Kürtçe konuşuyor oldum. Bir gün genç bir çocuk geldi. Sağır dilsiz gibi. Defter gibi bir şey uzattı. Şey diyor “Kadıköy, Maltepe kayboldu”. Biz onu yabancı uyruklu sandık. Aldık baktık. Askeriye cüzdanı. Diğer çocuk da dedi ki “Ya bu sağır dilsiz yolunu kaybetmiş ama asker” dedi. Çocuk hem çok üzülmüş hem de titriyor. Çenesi titriyor çocuğun. Çocuğu izledim dedim ki hayır sağır dilsiz olsa askere almazlar dedim. Başka bir şey var dedim bunda. Böyle kalktım bu çocuk Kürt, Türkçe bilmiyor dedim. Onlar da bana böyle direkt baktılar. “Aa öyle mi?” dediler. “Öyle” dedim. Çıktım dışarıya işte. Müşteri de yoktu. “Sen kayıp mı oldun?” dedim. Tekrar “Kadıköy, Maltepe kayboldu” dedi. “Tu Kurmancı?” dedim. Çenesi daha titremeye başladı. “Ez jî Kurmancim” dedim ben de, korkmasın diye. Kürtçe konuşmaya başladı. Konya’nın bir köyünden İstanbul’da askerlik yapmaya gelmiş. Kadıköy’e gidiyor dönerken minibüse biniyor kayboluyor. Kürtçe konuşmaya başladım. “Korkma ben de Kürdüm. Nasıl kayboldun?” dedim. “Minibüsle Kadıköy’e gittim gelirken kayboldum” dedi. Beş gibi filan da bunların dönmeleri gerekiyor. Dönmedikleri zaman cezası var. Ben bunu içeri aldım. Üzerinde incecik bir gömlek vardı. Mont bile yoktu. Çok soğuktu o gün. Sonra iş yerinden telefon açtık askeriyeye. “Kaybolmuş bir asker var gelip alın” dedik. Onlar da işte “bu saatten sonra kimse yok. Gelip alama-

yız” gibi bir şey söylediler. Ondan sonra ilk defa onların yanında Kürtçe konuştum. Hani nerelisin, nerden geldin. Ama onların bana bakışını hiçbir zaman unutamam. İlk kez benim Kürtçe konuştuğumu görüyorlar ya. Şoktalar. Hepsi bana böyle bakıyorlar. Sonra bizim patron da kameradan dinliyor izliyor. Bizim patronlarımız akşama kadar hem kulaklıkla dinliyorlar bizi, hem de izliyorlar. Bizim işimiz böyle. Telefon açtı ne oluyor falan gibi. Sonra telefonu ben aldım. “Ya işte böyle böyle bir durum var. Asker kaybolmuş. İzin verir misiniz? İşyerinin aracıyla götürüp bıraksın” dedim. Bizim bir arkadaşımız için. “Tamam” dedi. Götüren de Trabzonlu bir arkadaşımız. Yolda telefon açtım “Acaba cebinde parası var mı sor-sana çocuğa” dedim. Yokmuş. “Benden de 20 milyon cebine koy gelince ben sana veririm” dedim. Çocuk askeriye bırakıp döndükten sonra şey dedi. “Bak insan kazanmak böyle olur. Ben bunu Kürtçe konuşuyor diye dışlasaydım ben buna dağ yolunu göstermiş olurdum. Ama onu askeriye-kadar götürdüm bıraktım” dedi. Yolda kazak almaya çalışmış. Kazağın yoksa sana kazak alayım filan. Onun için büyük bir zaferd. Kendince ben onu askeriye bıraktım onu dağa gitmekten kurtardım diyor. Bakış açısına baksana. Kendini orada düşünsene kahraman ilan etti yani. İnsanlar böyle olmalı diyor. “Ben kötü davransaydım ona Kürtçe konuşuyor diye ona dağ yolunu gösterirdim” dedi. “Aferin sana” dedim.

Bu olaylardan sonra benim işyerime muhasebe bölümüne Afyon’lu bir kız aldılar. Böyle nasıl diyeyim sana, böyle hırslı bir kız, rahatsız bir tip diyeyim sana. Geldiğinden beri de bir şey var kızın bana böyle bir takıntısı var. Ne olduğunu bilmiyorum. Bana yakın davranmaya çalışıyor ama şeyi çok hissediyorsun, o kadar çok samimiyetsiz ki davranışları. Aaa canım diyerek gelip öpüyor, ama şey diyorsun; canım derken seni böyle boğası geliyor. Samimiyetsiz bir tip. Bir gün işyerinin açılmasını bekliyoruz. Deniz, İzmir’li bir kız, o da var. Üçümüz böyle masada oturuyoruz. Ondan sonra bir şey oldu. Konuştuğumuz konunun ne olduğunu da unuttum. Deniz de dedi ki “İşte Türkiye’de Arabı da var, Alevisi de var,” bilmem neyi de var. Neden konu açıldı sabahın köründe hatırlamıyorum. “Bak bizim işyerimizde A. Kürt” dedi. Sonra Afyonlu kız bana “ya A. bence sen Kürt Alevi olamazsın” dedi. “Niye Esra? Ben şimdiye kadar kendimi öyle sanıyordum. Bu düşüncemi çürütmek için bir şey söyle” dedim hani böyle gülerek. Ya dedi “Kürtler Aleviler leş gibi kokuyor da sen tertemiz bir kızsın pırıl pırıl bir kızsın” dedi. Ben böyle kaldım. Bazen öyle şeyler oluyor ki böyle kalıyorsun. Ben böyle durdum. Şimdi dedim ben buna ne söyleyeyim. Dedim ki “Esra sabah sabah senin lafların kokuyor farkında mısın?” Hiç sesini çıkarmadı. Zaten bu konuşmanın ardından patron geldi. İşyerini açtı. Benim sinirim acayip derecede bozuldu. Deniz böyle şoka girdi. O şey düşündü. Herhalde A. kalkıp saldıracak buna. Ondan sonra o hemen zaten ofise gitti. Ona acayip derecede moralim bozuldu ama. O konuyu da ne Deniz’le o gün açtık ne de konuştuk. Zaten bizi

sürekli dinledikleri için. Bir de çok net dinliyorlar. Çünkü ben tesadüfen bir gün ofise gittim. Patron çağırmıştı. İçeri bir girdim baktım patron diğer şubeyi dinliyor. Böyle kızlar kendi aralarında bir şey anlatıyor. Sesin bu kadar net olmasına çok şaşırdım. Çok net, ama böyle fısıfısı konuşurken bile net. Oradan dinliyorlar. O yüzden bazen her şeyi konuşuyorsun. Sonra bu kızın böyle patavatsızlıkları çoktu. Bir gün de bizim patronla böyle işte gırgır şamata yapıyor espri yapıyor falan. Konu Esra'ya geldi. Deniz de “Ya geçen patavatsızlık yaptı A.'ya” dedi. Ben bunu hiç paylaşmamıştım patronumla zaten gerek de duymam. Patron “Ne oldu?” dedi. “Ya biz işte oturuyorduk da A.'ya kalkıp böyle dedi” dedi. Bizim patron kalkıp böyle bir kahkaha attı. Hahahaha diye. Ama nasıl gülüyor. “İnanmıyorum ya şaka gibi. Eee sen ne yaptın A.” dedi. Ben de “hiç bir şey demedim Murat bey. Siz olsanız ne yaparsınız? Sabahın köründe biri sizin gözlerinizin içine bakarak size hakaret ediyor” Patron sonra böyle biraz espriye falan vurdu. “Öyle bir yapısı var zaten. Ben seni tebrik ederim, sen çok olgun davranmışsın. Kavga etmemişsin” falan dedi. “Ama her zaman olgun olmayabilirim söyleyeyim. Bunun devamı gelirse söz veremem size” dedim. “Bu kişi kendisini üniversite mezunu olduğunu söylüyor. Her gün hava atıyor burada ben üniversite mezunuyum diyerek. İnsan olmak diplomayla ölçülü değil. Ben lise mezunuyum. Hani olgun olduğumdan bahsediyorsunuz o zaman burada kim insan? Kim olgun?” dedim. “Ama ben o sözü vermiyorum size” dedim. “Bir daha tekrarlırsa kusura bakmayın, hani hoş olmayan şeyler olacak burada” dedim. Alttan alta şeyi hissediyorsun. Biliyor musun hoşuna gidiyor. Anladın mı? Bir de böyle psikolojileri var. Bunu çok hissediyorsun. Mesela ilk duyduğunda kahkaha attı inanmıyorum şaka gibi dedi. Mesela ben bunları söylemesini değil de “yaa nasıl böyle bir şey söyleyebilir” demesini filan bekledim. “İstersen onunla konuşabilirim, onu uyarabilirim” gibi şeyler demesi bile beni çok rahatlatırdı. Ben Esra'ya aynıını yapmış olsaydım, kim bilir neler olacaktı. Şeyi hissediyorsun içten içe; onun seni bu şekilde ezmesi patronun hoşuna gidiyor. Dolaylı yoldan işte hani biz böyle düşünüyoruz şöyle düşünüyoruz falan diyorlar ama ezildiğin zaman hoşlarına gittiğini de çok bariz hissediyorsun yani.